

υποδράση

9.5

Σχέδια εργασίας σχολείων-μουσείων σχολικού έτους 2011-2012

Μακεδονικό Μουσείο
Σύγχρονης Τέχνης
Θεσσαλονίκης

Δημοτικό Σχολείο
Νέας Φώκαιας
Χαλκιδικής

Ξεδιπλώνω και απλώνω:
Σκέψεις, Συναισθήματα, Όνειρα

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

περιεχόμενα

Συμμετέχοντες, σελ. 3

Στόχοι, σελ. 5

Σύνδεση με Πρόγραμμα Σπουδών, σελ.6

Δράσεις, σελ.7

Αξιολόγηση, σελ. 14

Συμμετέχοντες

Σχολείο: Δημοτικό Σχολείο Νέας Φώκαιας Χαλκιδικής

Τάξη / Τμήμα: Γ΄ Δημοτικού

Αριθμός μαθητών: 30

Αριθμός παλιννοστούντων / αλλοδαπών μαθητών: 6

Χώρες προέλευσης των παλιννοστούντων / αλλοδαπών μαθητών: Αλβανία.

Σύντομη περιγραφή του προφίλ της τάξης και της κατάστασης που διαμορφώνεται:

Δύο μαθήτριες από τα 6 παιδιά παρουσιάζουν μια μικρή δυσκολία να εκφραστούν στα ελληνικά. Με δύο παιδιά, επίσης, δημιουργούνται συχνά σχέσεις αντιπαλότητας οι οποίες γρήγορα εξομαλύνονται και δεν παίρνουν μεγαλύτερες διαστάσεις. Σε αυτό, βέβαια, συμβάλλει και το γεγονός ότι τα παιδιά, ζώντας στα στενά πλαίσια ενός χωριού, συνυπάρχουν όχι μόνο στο σχολείο αλλά και στην παιδική χαρά και στις εξωσχολικές τους δραστηριότητες. Σε γενικές γραμμές, οι σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους είναι σχετικά καλές σε σύγκριση με τις σχέσεις μαθητών που συνυπάρχουν σε μια τάξη σε σχολείο πόλης, όπως επίσης και το επίπεδο γνώσεών τους.

Ονόματα εκπαιδευτικών: Στυλιανή Ίτσιου, Στυλιανή Ρωσσίδου.

Μουσείο: Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

Έργα τέχνης που έγιναν αντικείμενα διαπραγμάτευσης:

Μόνιμη συλλογή του ΜΜΣΤ και έργα τέχνης από την περιοδική έκθεση 'Made in Thessaloniki'.

Συγκεκριμένα στο πρόγραμμα συμπεριλήφθηκαν τα εξής έργα τέχνης :

- Pascali Pino, «*Η βάρκα που βυθίζεται*», 1960
- Patrick Raynaud, «*Θεσσαλονίκη*», 1986
- Grafistiki Design House, «*Clean Up*», 2012
- Ménage a trios, «*Οπτική εαυτονομία*», 2012
- Παναγιώτης Μεταλλινός «*Metallus*», 2012

Επιλεγμένα έργα τέχνης της μόνιμης συλλογής του μουσείου που εστιάζουν στην έννοια της μετακίνησης, σε στοιχεία - τοπόσημα της πόλης της Θεσσαλονίκης, αλλά και έργα της περιοδικής έκθεσης «Made in Thessaloniki», τα οποία σχολιάζουν ζητήματα που αφορούν τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της σύγχρονης Θεσσαλονίκης έγιναν το μέσο για να θίξουμε τόσο ζητήματα αποδοχής και σεβασμού της διαφορετικότητας, όσο και της σημασίας διατήρησης της ατομικής ταυτότητας.

Όνόματα μουσειοπαιδαγωγών: Βασιλική Πολυζούλη, νηπιαγωγός - μουσειολόγος, Γεωργία Κουρκουνάκη, νηπιαγωγός – μουσειολόγος. Σχεδιασμός και υλοποίηση μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων:

Βασιλική Πολυζούλη, νηπιαγωγός, μουσειολόγος, MED,

Γεωργία Κουρκουνάκη, νηπιαγωγός, μουσειολόγος

(ο σχεδιασμός και η σύλληψη ιδέας για τη μουσειοπαιδαγωγική προσέγγιση και το σχεδιασμό δράσεων για το έργο τέχνης του Patrick Raynaud, «Θεσσαλονίκη», 1986 ανήκει στην κ. Πολυζούλη)

Στόχοι

Οι στόχοι που τέθηκαν για τις δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν στο σχολείο:

- Οι μαθήτριες και οι μαθητές να γνωρίσουν άλλους πολιτισμούς
- Να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στα αλλοδαπά παιδιά και γενικά στους συνανθρώπους μας αποφεύγοντας ρατσιστικές συμπεριφορές.
- Να εμπλουτισθεί η αισθητική καλλιέργεια των παιδιών γνωρίζοντας εκθέματα σύγχρονης τέχνης.
- Να αναπτυχθεί η φαντασία των παιδιών.
- Να συμμετέχουν σε εργασίες που ασκούν τη λεπτή κινητικότητα.

Για το μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα πέρα από τη γνωριμία με τη σύγχρονη τέχνη και τις διαφορετικές εκφράσεις της, τέθηκαν οι εξής βασικοί στόχοι:

- Κατανόηση των αιτιών που οδηγούν στη μετανάστευση.
- Αναγνώριση και διερεύνηση των συναισθημάτων που προκαλεί η εγκατάλειψη της χώρας προέλευσης και η μετάβαση σε μία άγνωστη χώρα.
- Συναίσθημα άνεσης με την πολιτισμική διαφορετικότητα.
- Άμβλυση φαινόμενων ξενοφοβίας και ρατσισμού στη σχολική κοινότητα.
- Κατανόηση της σημασίας της ειρηνικής συνύπαρξης και αλληλεπίδρασης μεταξύ ατόμων και ομάδων με διαφορετική πολιτισμική ιστορία και διαφορετικά πολιτισμικά πρότυπα.
- Αυτοπεποίθηση για τη δική τους ταυτότητα.
- Αναγνώριση της έννοιας της ξενοφοβίας, του ρατσισμού και άλλων μορφών προκαταλήψεων, ώστε να κανονίζουν ανάλογα τη συμπεριφορά τους.
- Αντίληψη της έννοιας του συντηρητισμού και των επιπτώσεων που φέρει στην κοινωνία.
- Αναγνώριση της εισόδου των μεταναστών σε μία κοινωνία ως δύναμη μεταμόρφωσης της.
- Αποδοχή της μοναδικότητας του καθενός ανθρώπου ξεχωριστά μέσα από τη διαφορετικότητά του.

Σύνδεση με Πρόγραμμα Σπουδών

Το πρόγραμμα στο οποίο συμμετείχαμε συνδέεται άμεσα με το Πρόγραμμα Σπουδών που ακολουθείται στο δημοτικό σχολείο. Αφορμή για την ενασχόλησή μας με το συγκεκριμένο πρόγραμμα αποτέλεσε η ενότητα: «Ο πολιτισμός μας» που παρουσιάζεται στο εγχειρίδιο Μελέτης του Περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, στο κεφάλαιο 4 (σελ. 118 – 122) παρουσιάζονται μνημεία και έργα τέχνης της χώρας μας. Εξειδικεύοντας, λοιπόν, αυτό το θέμα έγινε λόγος στο σχολείο και για τα μνημεία της Νέας Φώκαιας. Επίσης, το πρόγραμμά συνδέθηκε και με κείμενα τα οποία διαπραγματεύθηκαν τα παιδιά, τόσο στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, όσο και της Ιστορίας.

Συγκεκριμένα, στη Γλώσσα διδάχθηκε το κείμενο με τον τίτλο «Το χαρούμενο λιβάδι» (Γ' τάξη, β' τεύχος, σελ. 49 – 50). Το κείμενο αναφέρεται στις προσπάθειες που έκαναν οι άσπρες μαργαρίτες σε ένα λιβάδι να αποδεχθούν την κατακόκκινη παπαρούνα που φύτεψε ανάμεσά τους.

Παράλληλα, στο μάθημα της Ιστορίας (Γ' τάξη, σελ 92- 93), σε κείμενο σχετικό με την επιστροφή του Οδυσσέα στην πατρίδα του, σχολιάστηκε η απάντηση που δίνει ο Εύμαιος στο ζητιάνο Οδυσσέα: «Δεν είναι, γέρο μου, καλό τον ξένο να τον διώξω γιατί όλους τους ξένους και φτωχούς ο Δίας μας τους στέλνει».

Τέλος, το μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα συνδέθηκε με τη Μελέτη Περιβάλλοντος της Γ' Δημοτικού και συγκεκριμένα με το πρώτο κεφάλαιο της Ενότητας 1 «Ζούμε μαζί και συνεργαζόμαστε-Χρειαζόμαστε ο ένας τον άλλον», το οποίο είχε ήδη διδαχθεί στα παιδιά που συμμετείχαν στο πρόγραμμα.

Δράσεις

α) Δράσεις πριν από την επίσκεψη

Στο πλαίσιο της συμμετοχής μας στη δράση «Εκπαιδευτικές επισκέψεις μαθητών» παρακολουθήσαμε την ημερίδα που πραγματοποιήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2011 στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού με θέμα: «Σχολικές επισκέψεις σε μουσεία στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης». Στο πλαίσιο της συζήτησης των ζευγαριών που πραγματοποιήθηκε στη διάρκεια της ημερίδας, αρχικά συμφωνήσαμε να διερευνήσουμε τη δυνατότητα ενός πρότζεκτ με θέμα «Η ιστορία της οικογένειάς μας». Η ιδέα προέκυψε καθώς στο σχολείο υπήρχε ήδη η σκέψη να υλοποιηθεί ένα πρότζεκτ στο σχολείο με θέμα «Ιστορία του τόπου μας» στο οποίο τα παιδιά θα αναζητούσαν την ιστορία της Νέας Φώκαιας, στην οποία κατοικούν και η οποία είναι προσφυγικό χωριό.

Ως συνέχεια του πρότζεκτ των εκπαιδευτικών, η μουσειοπαιδαγωγός πρότεινε το φωτογραφικό πρότζεκτ σε συνεργασία με το Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Στο πλαίσιο του πρότζεκτ «Η ιστορία της οικογένειάς μας» θα πραγματοποιούνταν επίσκεψη της τάξης στο μουσείο όπου θα υλοποιούνταν μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα και εργαστήρι φωτογραφίας με θέμα το πορτρέτο. Το έργο τέχνης που είχε προταθεί να αποτελεί βασικό μέρος του προγράμματος ήταν του Περικλή Αλκίδη «Οικογενειακά πορτρέτα Ι», 1988-90. Στο δίπτυχο εμφανίζεται το ίδιο μοντέλο, η μητέρα του καλλιτέχνη, με χρονική διαφορά κάποιων δεκαετιών.

Εικόνα 1. Περικλής Αλκίδη, «Οικογενειακά Πορτρέτα Ι», 1988-90.

Με αφορμή το έργο τέχνης του Π. Αλκίδη και σε συνέχεια του μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος, τα παιδιά, στο σχολείο θα αναλάμβαναν να αναζητήσουν οικογενειακές φωτογραφίες των γονέων τους και να ζητήσουν από εκείνους να τους διηγηθούν τις ιστορίες που κρύβονται πίσω από τις φωτογραφίες. Με αυτόν τον τρόπο, τα παιδιά θα διερευνούσαν πληροφορίες για τον τόπο καταγωγής των προγόνων τους, τον τρόπο ζωής τους εκεί και την ιστορία της οικογένειάς τους.

Σε επόμενο στάδιο, τα ίδια τα παιδιά θα γίνονταν οι φωτογράφοι και θα δημιουργούσαν τα πορτρέτα των συγγενών τους στο νέο τόπο διαμονής. Με βάση το αρχικό φωτογραφικό υλικό που θα είχαν συγκεντρώσει, θα φωτογράφιζαν τους συγγενείς τους στις ίδιες πόζες που είχαν φωτογραφηθεί άλλοτε. Το υλικό που θα συγκέντρωναν οι μαθητές (προφορικές μαρτυρίες συγγενών και γονέων, οικογενειακές φωτογραφίες, νέες φωτογραφίες που θα δημιουργούσαν τα παιδιά) θα το παρουσίαζαν στους συμμαθητές τους και στους γονείς τους στην τάξη τους. Στο τέλος της σχολικής χρονιάς, μετά από επεξεργασία του υλικού, τα παιδιά θα έστηναν μία έκθεση στο χώρο του σχολείου με αυτό. Το συγκεκριμένο πρότζεκτ στόχευε πέρα από τη γνωριμία των παιδιών με την εικαστική φωτογραφία και την εξοικείωση τους με την τεχνική της φωτογραφίας πορτρέτου, στη γνωριμία των γηγενών μαθητών με την ιστορία και τον πολιτισμό αλλοεθνών συμμαθητών τους, αλλά και στη σύσφιξη των σχέσεων ανάμεσα στην οικογένεια και το σχολείο. Οι γονείς των παιδιών θα γίνονταν ενεργοί μέτοχοι της ζωής του σχολείου, αλλά και της γνώσης που λαμβάνουν τα παιδιά τους σε μία προσπάθεια να εδραιωθεί μελλοντικά μία γόνιμη σχέση των γονέων με το σχολείο. Με την εμπλοκή του κοινωνικού περίγυρου των μαθητών στη διερεύνηση τους για την επίτευξη του πρότζεκτ επηρεάζεται όχι μόνο η συνείδηση των μαθητών αλλά και του κοινωνικού τους περίγυρου.

Το συγκεκριμένο πρότζεκτ τελικά δεν υλοποιήθηκε, καθώς πολλά παιδιά δεν είχαν οικογενειακές φωτογραφίες από τους προγόνους τους, όταν αυτοί διέμεναν σε διαφορετικές χώρες. Για αυτό το λόγο αποφασίστηκε να παρακολουθήσουν τα παιδιά ένα μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα, το οποίο θα είχε κύριο άξονα κοινωνικο-συναισθηματικούς στόχους και το οποίο θα λειτουργούσε ενισχυτικά στη διδασκαλία του πρώτου κεφαλαίου της Μελέτης Περιβάλλοντος της Γ' Δημοτικού («Ζούμε μαζί και συνεργαζόμαστε-Χρειαζόμαστε ο ένας τον άλλον») που ήδη είχε γίνει στο σχολείο.

Στη συνέχεια, πέρα από την τηλεφωνική επικοινωνία, οι εκπαιδευτικοί επισκέφτηκαν το μουσείο προκειμένου να δουν τα εκθέματα αλλά και να κανονίσουν όλες τις λεπτομέρειες που αφορούσαν τον τρόπο υλοποίησης του προγράμματος.

Σε ό,τι αφορά τις ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν στο σχολείο, αρχικά, όπως αναφέρεται και παραπάνω, διδάχθηκαν τα κείμενα που αντικείμενο ενασχόλησής τους ήταν οι σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και η αποδοχή του διαφορετικού.

Όσον αφορά τις ενέργειες που έγιναν πριν την παρακολούθηση του προγράμματος στο μουσείο, ξεκίνησαν οι εκπαιδευτικοί, στο πλαίσιο του μαθήματος της Μελέτης του Περιβάλλοντος, να συζητούν με τα παιδιά τι είναι ένα μουσείο, τι βλέπουμε σε αυτό, καθώς και γιατί χρειάζεται να υπάρχουν μουσεία, αξιοποιώντας και το υλικό προετοιμασίας που στέλνει το Τμήμα Μουσειοπαιδαγωγικών Προγραμμάτων του ΜΜΣΤ σε κάθε σχολείο πριν την επίσκεψή του.

Τέλος, φυλλομετρώντας το βιβλίο των Εικαστικών της Γ' και Δ' τάξης, τα παιδιά είδαν σε εικόνες εκθέματα που υπάρχουν σε μουσεία τέχνης, καθώς και τεχνικές που χρησιμοποιούν οι σύγχρονοι καλλιτέχνες έτσι ώστε τα παιδιά να αποκτήσουν ένα στοιχειώδες γνωστικό υπόβαθρο.

Όλες οι παραπάνω ενέργειες υλοποιήθηκαν από τις αρχές Μαρτίου μέχρι τις αρχές Απριλίου στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης ακολουθώντας την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας. Δε θα μπορούσε άλλωστε να γίνει διαφορετικά αφού ένας από τους στόχους μας ήταν να χτίσουμε γερές σχέσεις μεταξύ των παιδιών.

β) Επίσκεψη στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Το μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα περιλάμβανε: α) την εισαγωγή στην έννοια της σύγχρονης τέχνης και των διαφορετικών εκφράσεων της μέσα από ερωταποκρίσεις και συζήτηση, β) το κυρίως πρόγραμμα με τη διαπραγμάτευση των έργων και βιωματικές δράσεις στον εκθεσιακό χώρο και γ) το εικαστικό εργαστήριο που υλοποιήθηκε στους χώρους εργαστηρίων του μουσείου.

Στη διάρκεια του προγράμματος η μετανάστευση έγινε αντικείμενο διαπραγμάτευσης ως φαινόμενο που επιφέρει σημαντικές αλλαγές στις ζωές των ανθρώπων και τη δομή των κοινωνιών και φέρνει αντιμέτωπους τους ανθρώπους με νέες καταστάσεις τις οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν.

Οι προκαταλήψεις, ο συντηρητισμός, η ξеноφοβία, οι κοινωνικές συγκρούσεις που θίγονται στα έργα τέχνης αποτέλεσαν αφορμή, ώστε τα παιδιά να συζητήσουν για όσα τους προβληματίζουν, τους πληγώνουν ή τους θυμώνουν και να αναζητήσουν λύσεις για την αρμονική συνύπαρξη και τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη φιλικών δεσμών.

Μέσα από σειρά βιωματικών δράσεων η μετανάστευση έγινε αντικείμενο διαπραγμάτευσης ως ταξίδι μετακίνησης από τον έναν τόπο στον άλλο και έγινε αφορμή για να ξεδιπλωθούν προσωπικές αναφορές και οικογενειακά βιώματα των παιδιών. Μέσα από τις ερωταποκρίσεις μπροστά από τα έργα τέχνης και τις βιωματικές δράσεις ανακινήθηκαν συναισθηματικές διεργασίες που ανακύπτουν στη πορεία αυτής της «διαδρομής».

Σταδιακά διαγράφηκε η πορεία από την κατάσταση απομόνωσης και 'εγκλωβισμού' του ατόμου στην κατάσταση συνείδησης και αποδοχής του εαυτού και του άλλου. Έμφαση δόθηκε στη διαπραγμάτευση φαινόμενων όπως η ξενοφοβία, αλλά και εννοιών όπως ο έτερος και η ενσυναίσθηση, με απώτερο σκοπό την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού σε ένα περιβάλλον πολιτισμικής ετερογένειας.

Στον εκθεσιακό χώρο, τα παιδιά αναζήτησαν τα προεπιλεγμένα έργα τέχνης μέσα από μια επινοημένη ιστορία, με σκοπό στο τέλος να ανακαλύψουν το «μυστικό» που κρύβει αυτή η ιστορία. Σε κάθε στάση λάμβαναν ορισμένες κάρτες, πάνω στις οποίες αναγραφόντουσαν γράμματα της αλφαβήτου, τα οποία όταν τοποθετούνταν με τη σωστή σειρά αποκάλυπταν το «μυστικό».

Με αφορμή το έργο «*Η βάρκα που βυθίζεται*» του P. Pascali ξεκίνησε μια επινοημένη ιστορία, η οποία διαρθρώθηκε σπονδυλωτά μέσα από στάσεις σε έργα τέχνης. Στο έργο του Pascali τα παιδιά εστίασαν στην έννοια της μετακίνησης/ταξιδιού και στους λόγους που οδηγούν τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους.

Κατόπιν αναζήτησαν το έργο «*Θεσσαλονίκη*» του P. Raynaud με βάση τα γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν την πόλη της Θεσσαλονίκης (θάλασσα, κάστρα, τείχη της πόλης) και εντόπισαν τα διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία που είναι διαφορετικά στην καινούρια χώρα, σε σχέση με τον τόπο προέλευσης τους. Σε ένα μουσικοκινητικό παιχνίδι εξέφρασαν με λέξεις και στάσεις σώματος τις σκέψεις και τα συναισθήματα που προκαλούνται σε όσους φτάνουν στην πόλη της Θεσσαλονίκης ως μετανάστες.

Στο έργο «*Clean Up*», το οποίο φέρει τις λέξεις 'ξενοφοβία' και 'συντηρητισμός', απλωμένες σε μία μπουγάδα, τα παιδιά διαπραγματεύτηκαν τις δύο αυτές έννοιες ως προς τις στάσεις και τις συμπεριφορές των ανθρώπων και τις συνέπειες που φέρουν στην κοινωνική αρμονία και συνύπαρξη.

Στην επόμενη στάση, στο έργο του Π. Μεταλλινού, που παρουσιάζεται το μελλοντικό πορτρέτο της Θεσσαλονίκης μέσα από έναν καθρέφτη, τα παιδιά συνειδητοποίησαν ότι το μέλλον της Θεσσαλονίκης αντι

προσωπεύεται από το σύνολο των κατοίκων της, που ανήκουν σε διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα και κοιτάζοντας την αντανάκλασή τους στον καθρέφτη εικονοποίησαν το δικό τους μέλλον στη νέα χώρα διαμονής.

Τα παιδιά, αφού αποφάσισαν να αλλάξουν τον τρόπο που αντιμετωπίζουν την καθημερινότητα τους και τις σχέσεις τους με τους άλλους, 'άλλαξαν' την οπτική τους στην τελευταία στάση, στη διαδραστική εγκατάσταση «*Οπτική Εαυτονομία*», φορώντας τα χρωματιστά γυαλιά που γέμισαν χρώμα τις εικόνες από την πόλη.

Αφού τα παιδιά είχαν συλλέξει όλες τις απαραίτητες κάρτες σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος, αποκάλυψαν το μυστικό της «*αποδοχής*» του εαυτού και του άλλου, το οποίο το αναγνώρισαν ως απαραίτητη προϋπόθεση για την αρμονική συμβίωση και την ανάπτυξη του αισθήματος του «*ανήκειν*».

Στην επόμενη φάση, τα παιδιά στους χώρους των εργαστηρίων του μουσείου με την τεχνική του κολάζ και της ζωγραφικής δημιούργησαν τα δικά τους έργα εκφράζοντας τους προβληματισμούς, τις ανησυχίες και τις ευχές τους για το μέλλον του τόπου τους και τις ανθρώπινες σχέσεις που αναπτύσσονται σε αυτήν. Ζωγράφισαν και αποτύπωσαν σε μία μπουγάδα λέξεις, θετικές σκέψεις και αντικείμενα που θα ήθελαν να αποκαλύψουν στους κατοίκους της πόλης.

γ) Δράσεις μετά την επίσκεψη

Την επόμενη μέρα της παρακολούθησης του προγράμματος συζητήθηκε με τα παιδιά για το τι έγινε στο μουσείο καθώς και ποιο ήταν το μήνυμα που τους πέρασε η όλη δράση και η ιστορία που έφτιαξαν. Αξίζει να σημειωθεί ότι το σύνολο των παιδιών θυμόντουσαν αρκετές λεπτομέρειες της ιστορίας την οποία συνέθεσαν με αφορμή τα έργα τέχνης και τη βοήθεια της μουσειοπαιδαγωγού. Σταθήκαμε και εξηγήσαμε περισσότερο τη σημασία της λέξης «*αποδοχή*» που τα ίδια τα παιδιά συνέθεσαν με τις κάρτες που συνέλεξαν στη διάρκεια του προγράμματος.

Παράλληλα, φέρανε στην τάξη τα δικά τους έργα που κατασκεύασαν στο εργαστήριο του μουσείου και τα ανάρτησαν. Επίσης, στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, οι δάσκαλοι προσκάλεσαν στην τάξη τους μαθητές και μαθήτριες άλλων τμημάτων και τα παιδιά που συμμετείχαν εξήγησαν στα παιδιά που ήταν θεατές πώς έκαναν το έργο, καθώς και πόσο σημαντική είναι η σημασία των λέξεων που είχαν γράψει επάνω. Επιπλέον, μια που το έργο το οποίο έφτιαξαν παρίστανε έναν πύργο,

Εικόνα 2. Οι κάρτες με το «μυστικό μήνυμα» της αποδοχής.

οι δάσκαλοι ζήτησαν από τα παιδιά να φέρουν εικόνες μνημείων, τόσο της Νέας Φώκαιας όσο και της πατρίδας τους, για τα παιδιά που δεν κατάγονταν από την Ελλάδα. Δυστυχώς, τα παιδιά αυτά δεν έφεραν κάποια εικόνα γιατί δεν είχαν. Οι εικόνες που έφεραν τα παιδιά απεικονίζουν τον πύργο που βρίσκεται στο χωριό της Νέας Φώκαιας.

Στη συνέχεια, ζητήθηκε από τα παιδιά να ρωτήσουν τους γονείς τους, συγγενείς και παππούδες πότε έχτισαν οι κάτοικοι του χωριού τον Πύργο. Τότε έμαθαν ότι ο Πύργος δεν χτίστηκε από τους κατοίκους του χωριού, αλλά υπήρχε ήδη όταν οι πρόγονοί τους έφτασαν στην Ελλάδα το 1922 ως πρόσφυγες μετά τη Μικρασιατική καταστροφή. Έτσι, με απλά λόγια ειπώθηκε η ιστορία του χωριού και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα είναι μια χώρα που, όχι μόνο σήμερα, αλλά και παλαιότερα δέχτηκε ανθρώπους που έχασαν το σπίτι τους και αναζητούσαν την ειρήνη, τη φιλία και την αγάπη (λέξεις που αναγράφουν τα παιδιά και στα έργα τους) από τους γηγενείς πληθυσμούς.

Τις επόμενες μέρες στο μάθημα της αισθητικής αγωγής οι δάσκαλοι της τάξης έδωσαν στα παιδιά της τρίτης τάξης χρωματιστά χαρτόνια πάνω στα οποία χάραξαν και έπειτα έκοψαν το αποτύπωμα της παλάμης τους. Στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας τις χρωματιστές αυτές παλάμες σαν πέταλα κατασκεύασαν όλοι μαζί το λουλούδι της φιλίας.

Εικόνα 3. Οι μαθητές «αλλάζουν οπτική» μπροστά στη διαδραστική εγκατάσταση «Οπτική Ε-αυτονομία»

Εικόνα 4. Κατασκευή κολάζ στο εργαστήριο του ΜΜΣΤ.

Εικόνα 5. Παρουσίαση των κολάζ στο σχολείο.

Εικόνα 6. Το λουλούδι της φίλιας: κατασκευή μαθητών στο σχολείο.

Αξιολόγηση

Τα παιδιά που έλαβαν μέρος στο παραπάνω πρόγραμμα φάνηκε ότι ήταν ενθουσιασμένα από τη συμμετοχή τους. Από τα λεγόμενά τους φαίνεται ότι αποκόμισαν θετικές εμπειρίες και σίγουρα θα ήθελαν να επαναλάβουν μια ανάλογη δράση. Αρκετά, μάλιστα, δήλωσαν ότι θα προτιμούσαν να επισκεφθούν ξανά το μουσείο. Αυτό είναι φυσικό, αφού παρόμοιες δράσεις κεντρίζουν άμεσα το ενδιαφέρον των παιδιών και τους εκπλήσσουν.

Σε ό,τι αφορά τους εκπαιδευτικούς, η συμμετοχή στο πρόγραμμα ενίσχυσε το έργο τους. Δόθηκε η ευκαιρία στα παιδιά να συνεργαστούν μεταξύ τους, τόσο στο πλαίσιο του εργαστηρίου του μουσείου, όσο και στην τάξη κατά τη διάρκεια κατασκευής του λουλουδιού της φίλιας. Επίσης, τα παιδιά, από όπου και αν κατάγονταν, εξέφρασαν μέσα από τις λέξεις που έγραψαν στο έργο που δημιούργησαν στο εργαστήριο του μουσείου τις ανάγκες τους. Έτσι, τους δόθηκε η δυνατότητα να επικοινωνήσουν μέσα από την τέχνη. Τέλος, σημαντικό ήταν επίσης ότι κάθε παιδί εκφράστηκε προφορικά για το έργο του όταν το παρουσίασε στα υπόλοιπα παιδιά. Τέτοιες δράσεις, που δίνουν την ευκαιρία σε όλα τα παιδιά να μιλήσουν, να εκφραστούν και να επικοινωνήσουν, δεν μπορεί παρά να έχουν θετικά αποτελέσματα στην προσπάθεια σεβασμού και αποδοχής του διαφορετικού.

Σημαντικές δυσκολίες στη διάρκεια του προγράμματος δεν αντιμετωπίσαμε. Το μόνο που θα μπορούσε να αναφερθεί είναι η προσπάθειά μας, ώστε να καλυφθούν τα έξοδα μετακίνησης των παιδιών.